

З ДОСВІДУ РОЗРОБКИ ЗАСОБІВ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ МАГІСТРА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ», Ізбаш С. С., Воровка М. І.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Мелітополь

izbashes@gmail.com
olga_vorovka@ukr.net

Активізація уваги до вивчення досвіду розробки засобів діагностики якості вищої освіти магістра в наш час не є випадковою. Нормативні форми діагностики якості підготовки магістрів вищої освіти розробляються з метою атестації випускників вищих навчальних закладів, визначення відповідності показників якості вищої освіти встановленим стандартами вищої освіти. Тому дослідницька складова професійної підготовки магістрів вищої освіти в умовах вищого навчального закладу набуває першочергового значення. Сьогодні потрібно якнайшвидше створити оптимальні умови для організації об'єктивного контролю навчальних досягнень студентів. Особливої ваги це набуває при підготовці майбутніх викладачів вищої школи, оскільки, отримавши освіту за ступенем вищої освіти «магістр», викладач повинен володіти комплексом умінь: аналізувати систему вищої освіти, виділяти її структурні компоненти та визначати зв'язки між ними; знаходити способи вдосконалення професійної підготовки студентів з урахуванням задач інтеграції вищої освіти України до європейського освітнього простору; виділяти методи навчання відповідно до змісту освіти; визначати цілі, завдання і зміст виховання студентства з урахуванням соціальних, ідейно-політичних настанов у державі; володіти різноманітними засобами спілкування, оцінювати рівень власної педагогічної майстерності тощо.

Вітчизняною та зарубіжною наукою накопичено певний позитивний досвід розробки теоретичних передумов побудови педагогічного процесу на діагностичній основі. Структура діяльності, її функції, вплив на психічні процеси та властивості особистості, механізми її вдосконалення досліджувалися К. Абульхановою-Славською, Б. Ананьєвим, Л. Анциферовою, Л. Буєвою, Г. Костюком, О. Леонтьєвим, Б. Ломовим, С. Рубінштейном та ін. Окремі аспекти діагностики досліджують вітчизняні педагоги В. Бондар, І. Булах, С. Гончаренко, А. Ісайко, В. Козаков, О. Кочетов, К. Макагон, Ю. Мальований, С. Мартиненко, О. Мельник, Л. Момот, С. Операйло, І. Підласий, І. Распопов, М. Ржецький, Н. Розенберг Г. Цехмістрова, Й. Шамес та ін. Проблемам використання діагностики в педагогічному процесі присвячені праці зарубіжних дослідників, зокрема, В. Бітінаса, Г. Вітцлака, К. Інгекампа, Д. Зеєбаха, Г. Клауса, Е. Стоунса та ін. Підготовка до педагогічної діагностики вивчається в дослідженнях, присвячених організації магістерської освіти (О. Безлюдний, Р. Гуревич, Г. Кіт, С. Романюк, С. Руснак, Г. Тарасенко та ін.). Проте дослідницька складова фахової освіти майбутніх магістрів потребує більш докладного наукового аналізу.

Метою нашої статті є презентація досвіду розробки засобів діагностики якості вищої освіти магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.18010021 «Педагогіка вищої школи».

Відомо, що галузеві стандарти вищої освіти Міністерства освіти і науки України (ГСВО МОНУ) мають три розділи:

1) освітньо-кваліфікаційна характеристика доквілля (ОКХ) містить вимоги до професійних якостей, знань та умінь людини, яка отримує певний освітній рівень (базову, вишу чи повну вищу освіту);

2) освітньо-професійна програма (ОПП), якою визначається зміст підготовки фахівців певних освітньо-кваліфікаційних рівнів. ОПП передбачає перелік нормативних та вибіркових дисциплін, засвоєння яких здійснюється відповідно до структурно логічної схеми -науково і методично обґрунтованої послідовності їх вивчення;

3) Засоби діагностики якості вищої освіти. У першому розділі фіксуються обсяги знань та вмінь, яких має набути студент протягом навчання у ВНЗ. У другому розділі визначаються навчальні дисципліни та кількість годин на їх вивчення.

Орієнтовно 70% – 75% навчального часу відводиться на вивчення обов'язкових для всіх ВНЗ нормативних дисциплін. Кожна з таких дисциплін забезпечується типовою навчальною програмою. Дотримання назв нормативних навчальних дисциплін повинно бути обов'язковим для вищих навчальних закладів, а обсяг не може бути меншим обсягу, встановленого стандартами освіти. Решта навчального часу (близько 25% – 30%) відводиться на вибіркові навчальні дисципліни, які частково рекомендуються для вибору ВНЗ, а частково вводяться ним самостійно. У третьому розділі ГСВО містяться матеріали щодо змісту державного іспиту та кваліфікаційної атестаційної роботи (дипломної, магістерської). На основі галузевих стандартів вищої освіти відповідно їх розділів у кожному ВНЗ опрацьовуються власні робочі нормативно-правові документи. Для їх розробки залучаються спеціальні робочі групи, до складу яких входять посадові особи – проректори, методисти та найбільш досвідчені викладачі [1, с. 258].

При підготовці документів для ліцензування спеціальності 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» освітньо-кваліфікаційного рівня магістр ми використовували: Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000005 «Педагогіка вищої школи»ГСВОУ-05; Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000005 «Педагогіка вищої школи»ГСВОУ-05.

Слід зазначити, що у цьому Галузевому стандарті вищої освіти України не представлені засоби діагностики якості вищої освіти, які є обов'язковою складовою документів такого рівня.

Уміння діагностувати ситуації, перевіряти методами логічного аналізу свої наміри, усебічно оцінювати завершені педагогічні проекти, виконувати експертні педагогічні оцінки належать до найголовніших професійних умінь педагога. В. Загв'язинський зазначає, що бути педагогом-дослідником – це означає уміти знаходити нове в педагогічних явищах, виявляти в них невідомі зв'язки й закономірності. А це потребує передусім загальної культури та високої фахової підготовки, певного досвіду навчально-виховної роботи й спеціальних знань і умінь, притаманних саме дослідницькій роботі. Зокрема, треба вміти спостерігати й аналізувати явища; узагальнювати результати спостережень, виділивши найголовніше; за певними ознаками передбачати розвиток явищ у перспективі; поєднувати точний розрахунок із уявою й інтуїцією тощо. Складність педагогічних явищ із незавершеністю їх логічного аналізу та недостатньою інформованістю про них, робить проблему наукового пошуку особливо актуальною [2, с. 15].

Вперше термін «педагогічна діагностика» ввів німецький вчений К. Ингекамп у 1968 р.

На його думку, педагогічна діагностика не є частиною психодіагностики, а виконує роль самостійної наукової галузі. У німецькій педагогіці під педагогічною діагностикою розуміють усі дії в контексті дослідження педагогічних процесів, вимірювання їх ефективності, визначення можливостей індивіда щодо отримання освіти (особливо щодо індивідуального вибору бажаної спеціальності в системі професійної підготовки або в системі підвищення кваліфікації) [3, с. 6].

На сучасному рівні осмислення цієї проблеми педагогічну діагностику розуміють як систему технологій, засобів, процедур, методик і методів вивчення обставин, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків у зв'язку із заходами, які можна передбачити або здійснити (В. Вербець, Г. Кловак, І. Підласий, О. Рудницька та ін.). Зокрема, І. Підласий вважає, що педагогічна діагностика покликана обслуговувати навчально-виховні проекти – від їхнього зародження до завершення, від задумів до наслідків реалізації. Предметом педагогічної діагностики, у вузькому розумінні, є проектування оптимальних педагогічних процесів. Якщо проаналізувати її предмет ширше, то сюди необхідно віднести розв'язання всіх діагностичних завдань у царині навчально-виховного процесу [4, с. 165].

Важливе місце у педагогічній діагностиці належить розробці засобів діагностики якості освіти. У вищій школі такими засобами виступають стандартизовані методики, які призначені для кількісного та якісного оцінювання досягнутого студентом рівня сформованості знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей. Оскільки засоби діагностики якості вищої освіти магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» є нормативним документом та складовою стандарту вищої освіти, вони були розроблені у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.

Загальні вимоги до розробки засобів діагностики якості підготовки фахівців полягають в наступному:

- засоби діагностики цього стандарту зорієнтовані на діагностику рівня опанування магістром професійних умінь, визначених як нормативною так і варіативною частиною ОКХ;
- контроль якості професійної підготовки магістра здійснюється за допомогою узагальнених кваліфікаційних завдань, що створюються через трансформацію професійних компетенцій нормативної та варіативної частини ОКХ;
- на основі узагальнених кваліфікаційних завдань методичною комісією вищого навчального закладу за напрямом підготовки створюються відповідні конкретизовані кваліфікаційні завдання із чисельною або іншою конкретизацією вихідних даних та еталоном розв'язання. Конкретизовані кваліфікаційні завдання діагностики якості опанування професійних компетенцій нормативної і варіативної частини ОКХ включаються в склад ККЗ, що використовується на державному екзамені під час державної атестації;
- типові завдання професійної діяльності, що визначені як у нормативній, так і у варіативній частині ОКХ, використовуються для формування тематики кваліфікаційних робіт – дипломних проектів (робіт).
- контроль якості засвоєння навчальних елементів та змістових модулів, що визначені в програмі нормативних і варіативних навчальних дисциплін (стандарт вищого навчального закладу) здійснюється стандартизованими тестовими засобами діагностики.

На державний екзамен підготовки магістрів за спеціальністю специфічних категорій

8.18010021 «Педагогіка вищої школи» виносяться такі дисципліни: педагогіка вищої школи, педагогічний контроль в системі освіти, професійна етика. Нами розроблено перелік узагальнених кваліфікаційних завдань із зразками конкретизованих кваліфікаційних завдань державного екзамену, які складаються із трьох груп тестових завдань:

1. Тестові завдання закритої форми, одновибіркові (1 бал) – 200 тестів:

Педагогічний контроль в системі освіти 60 тестів;

Педагогіка вищої школи та Болонський процес 60 тестів;

Професійна етика 80 тестів.

Приклад:

Функція вузівської лекції, що полягає у спонуканні студентів до навчальної самостійної діяльності щодо оволодіння професійними знаннями, навичками і вміннями, до постійного пошуку нових знань, до професійної та громадської активності, розвитку і формування позитивних інтересів та ін.

а) мотиваційна функція;

б) розвивальна функція;

в) організаційна функція;

г) освітня функція.

2. Тестові завдання закритої форми, багатовибіркові (2 бали) – 40 тестів:

Педагогічний контроль в системі освіти 20 тестів;

Педагогіка вищої школи та Болонський процес 20 тестів.

Приклад:

Оберіть з наведеного переліку закриті стандартизовані тестові завдання:

а) одно вибіркові;

б) на доповнення;

в) на перелік;

г) на відновлення послідовності;

д) із вільним складанням відповіді.

3. Тестові завдання закритої форми на встановлення відповідності (2 бали) – 60 тестів:

Педагогічний контроль в системі освіти 20 тестів;

Педагогіка вищої школи та Болонський процес 40 тестів.

Приклад:

Встановіть відповідність, дібравши до кожної умові, позначеної цифрою, одну відповідь, позначену буквою. Запишіть у бланку у вигляді комбінації цифр і букв.

Форми поточного контролю на різних формах навчання.

Форми навчання:

1) практичне заняття; 2) лекція.

Форми поточного контролю:

а) фронтальне стандартизоване опитування за карточками, тестами протягом 5-10 хв.;

б) перевірка і оцінка рефератів по частині лекційного курсу, який самостійно пророблюється;

в) індивідуальна співбесіда зі студентом на консультаціях;

г) вибіркове усне опитування студентів.

Засоби діагностики використовуються при атестації випускників вищих навчальних закладів, яка проводиться з метою визначення відповідності показників якості вищої освіти

встановленим стандартами вищої освіти. Для атестації магістрів за спеціальністю специфічних категорій 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» використовуються як об'єктивні тестові методики (тестовий державний іспит), так і методики, орієнтовані на суб'єктивну інтерпретацію показників якості вищої освіти (захист кваліфікаційної роботи).

Таким чином, засоби діагностики рівня якості освітньо-професійної підготовки магістрів за спеціальністю специфічних категорій 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» базуються на використанні технології стандартизованого тестового контролю, яка являє собою замкнутий цикл, що включає такі технологічні етапи: створення системи базових тестових завдань; конструювання тесту; проведення тестового іспиту; психометричний аналіз тесту та тестових завдань. До засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевої мети освітньо-професійної підготовки належать: технології виконання та захисту атестаційних (дипломних) робіт; технології і засоби проведення державного (комплексного) екзамену.

Література

1. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. - 628 с.
2. Загвязинский В. И. Учитель как исследователь / В.И. Загвязинский. – М.: Знание, 1980. - 96 с.
3. Ингекамп К. Педагогическая диагностика: пер. с нем / К. Ингекамп. - М.: Педагогика, 1991. - 238 с.
4. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.П. Подласий. - К.: Україна, 1998. - 343 с.